

TỔNG BIỆT KHÚC

Phạm Khắc Trung

Khoảng gần cuối tháng 06/75 tôi đã ngưng không trình diện, hoàn toàn đoạn tuyệt với mọi sinh hoạt của nhà trường. Vậy mà cô em Kim Anh vẫn cứ luyến tiếc, cô tiếp tục ghi tên tôi trong danh sách trình diện mỗi ngày, lại còn lên ghi tên tôi trong danh sách tham dự lớp sinh hoạt Chính Trị Đại Trà, và ký tên điền đơn xin cho tôi đi học tiếp. Tháng 08/75 tôi lên Saigon có việc, ra về tiện thể ghé qua trường. Gặp tôi, Kim Anh mừng mừng tủi tủi, rồi tươi cười trao cho tôi tờ giấy triệu tập đi học lại đầu tuần sau. Tôi khước từ thì nàng dụ ngọt, “Rán cho em, anh thử một hai tuần thôi, nếu không thích thì anh bỏ sau đâu có muộn?” Thế là tôi chịu theo cái cô em có nốt ruồi duyên gần khoe miệng mà đi học “thử”!

Bài học ban đầu vẫn là những chiến thắng thần kỳ của quân đội nhân dân trong mùa xuân đại thắng do những anh hùng chiến sĩ nhân dân kể... Duy không khí lớp học “Chính Trị Cơ Bản” có hơi kỳ bí âm u, bởi chúng tôi học buổi sáng trong rạp hát Quốc Tế trên đường Phạm Ngũ Lão, buổi chiều thảo luận ở Viện Đại Học Cửu Long.

Ngay tuần đầu, Thượng Tá Tạ Thị Kiều vô nói chuyện. Ban tổ chức vừa giới thiệu bà bước vô là sinh viên vỗ tay nhiệt liệt chào mừng. Bà vừa đi vừa vỗ tay theo cho đến khi bước lên sân khấu, bà cúi đầu chào ba bốn lần rồi mà sinh viên vẫn cứ vỗ tay chào mừng mãi chẳng chịu ngưng. Ban tổ chức phải lên tiếng, cảm ơn sinh viên đã quá ngưỡng mộ người chiến sĩ anh hùng, và yêu cầu sinh viên ngưng vỗ tay để nghe bà nói chuyện. Tạ Thị Kiều vừa nói dứt câu, “Kính thưa quý vị!” là sinh viên lại vỗ tay reo mừng, Tạ Thị Kiều ngưng nói vỗ tay theo, thế rồi cứ vỗ miết cho đến khi ban tổ chức lại yêu cầu ngưng vỗ tay lần nữa. Tạ Thị Kiều lại tăng hăng, “Kính thưa quý vị!” thì tiếng vỗ tay lại vang rền, vui ở chỗ Tạ Thị Kiều lại ngưng nói vỗ tay theo (hồi đầu, hể mình vỗ tay là các đại biểu tưởng được chào mừng nên cũng vỗ tay theo, sau họ biết dân miền Nam vỗ tay mang nhiều ý nghĩa nên họ khôn ra, không còn vỗ tay theo nữa)... Chuyện cứ thế kéo dài, bấy giờ Tạ Thị Kiều đã hiểu, rằng chẳng có ma nào chào mừng mình cả, chúng nó vỗ tay nhằm phá... thói đấy thôi. Ban tổ chức gào vô microphone chửi bọn sách động “vỗ tay thiếu lành mạnh”, họ dọa sẽ trừng trị thẳng tay kẻ đầu nêu “xỏ lá ba que” (danh từ chúng dùng mạt lỵ cờ VNCH bấy giờ), lợi dụng tiếng vỗ tay để phá sự trang nghiêm của buổi học. Họ tung bảo vệ ra bủa vây tầng lầu bên cánh phải, nơi phát ra tiếng vỗ tay khơi mào, chỗ sinh viên lớp Kinh Tế 11 chúng tôi ngồi... Đó là thành tích đầu tiên khiến tôi cảm thấy vui vui với lớp học.

Buổi chiều, lúc đầu chúng tôi thảo luận ở Viện Đại Học Cửu Long, được vài tuần lại chuyển qua thảo luận bên Đại Học Tri Hành, bởi cơ sở Đại Học Cửu Long đã được chọn làm nơi tạm trú cho nhân viên giảng huấn. Theo thông báo, chúng tôi được tự do phát biểu để tranh luận trong lớp học, nhưng hù dọa rằng, những phát biểu trái lập trường mà phát ngôn ngoài lớp học sẽ được giao cho công an, nhà trường sẽ không còn trách nhiệm. Khoảng 5% sinh viên thành phần 30/04 phát biểu hòa. Đại đa số 90% làm thỉnh tránh phát biểu, khi bị bắt buộc thì ồm ờ đọc y hệt trong bài, nhưng nghe ai chống đối lại hoan hỉ cười ra mặt... 5% còn lại thuộc loại “cùi không sợ lở”, lợi dụng giờ thảo luận để tranh luận phải trái hơn thua... Tôi nằm trong nhóm 5% sau nên đâm mê đi học! Hướng dẫn lớp tôi là giáo viên Nguyễn Văn Tuấn, khoảng ngoài 30, từ trường Chính Trị Nguyễn Ái Quốc gửi vào.

Chúng tôi biết dư rằng thảo luận dân chủ là chiêu bài giả hiệu, sinh viên chúng tôi đâu có ngu mà nghe những gì cộng sản nói, có điều chúng tôi bất kể hậu quả, hể có điều kiện để nói thì cứ nói cho thỏa thích. Vì vậy mà giờ thảo luận mỗi ngày một thêm hào hứng, chúng tôi tìm tài liệu về cộng sản nghiên cứu để cãi cho có căn cứ và bắt bẻ sao cho có hệ thống. Tài liệu hồi đó còn rất hiếm, tôi được người thầy cũ, GS Huỳnh Văn Tông, không những chỉ cung cấp tài liệu nghiên cứu, mà còn mớm ý để tôi bắt bẻ, nên vô tình tôi trở nên cái đầu tàu của nhóm 5% “cùi không sợ lở” trong lớp, và bị xếp vào thành phần “đáng quan tâm”.

Học kỳ 2 học môn Triết Học Mác-Lênin, chúng tôi chuyển qua thảo luận ở Đại Học Phương Nam. Mấy ngày đầu lớp Kinh Tế 11 có 2 giáo viên giảng huấn, theo tin hành lang thì người kia sẽ thế cho Nguyễn Văn Tuấn chuyên công tác khác. Hai cán bộ giảng huấn này cùng trạc tuổi, cùng người Bắc, xuất thân cùng từ trường Chính Trị Nguyễn Ái Quốc, nhưng hai người có nhiều khác biệt: Tuấn thấp, nước da trắng trẻo, mặt vuông, cằm nhọn, nói cười oang oang. Người kia (tôi không biết tên) thì cao, da xạm đen, mặt xương, khắc khổ, ít nói, ít cười.

Hôm đó cán bộ kia phụ trách tổ tôi, chúng tôi thảo luận về những ưu việt của Chủ Nghĩa Xã Hội. Trong lúc Lê Trung Châu thắc mắc, “Nói XHCN ưu việt mà sao cái gì Liên Xô cũng thua Mỹ?” thì Nguyễn Văn Tuấn ghé vào ngồi dự thính. Người cán bộ kia trả lời:

- Liên Xô mới thành lập được 70 năm, làm sao so sánh với Mỹ đã 200 lập quốc!” Tôi phản biện:
- Trước khi cộng sản thành công thì Nga đã là một nước kỹ nghệ phát triển cao rồi, được thừa hưởng nền khoa học kỹ thuật của nhân loại... Đâu phải dùng một cái Liên Xô từ lỗ nẻ chui lên đâu mà nói mới có 70 năm, phải tính sự kế thừa di sản của nước Nga chứ.

Người cán bộ kia còn đang loay hoay tìm cách trả lời thì Nguyễn Văn Tuấn nhào vô chụp mũ:

- Tôi đồng ý phát biểu của anh rất khoa học, nhưng tôi cảnh cáo cho cả lớp biết, (đập bàn chỉ mặt tôi) những lập luận đó hoàn toàn phản cách mạng!

Bình thường chúng tôi gọi cán bộ giảng huấn bằng “anh”, lúc giận tôi kêu “đồng chí” lảng:

- Thế theo đồng chí thì cách mạng thiếu khoa học à? Tôi cảnh cáo cho cả lớp biết, (cũng đập bàn chỉ tay chụp mũ lại) đồng chí Tuấn thuộc thành phần quá khích, thuộc đệ tứ cộng sản, phe Trotsky

Họ rất sợ bị liệt vào phe đệ tứ, Nguyễn Văn Tuấn xanh mặt quát:

- Ai thêm đồng chí với anh?

Tôi vắn tắt:

- Tôi đứng trên lập trường của giai cấp công nông, chọn tư tưởng Mác-Lênin làm phương châm cho mọi hành động. Anh không nhận là đồng chí với tôi, xin hỏi anh đứng trên lập trường giai cấp nào?

Thấy căng, người cán bộ kia chen vào, hòa hoãn kể vài câu chuyện lái đề tài đi chỗ khác, rồi cho tổ nghỉ giải lao.

Tôi đứng một mình chống tay vào lan can nhìn xuống sân trường hút thuốc, người cán bộ mon men đến gần gạ chuyện:

- Hồi này đồng chí Tuấn nóng nảy quá, anh cũng đừng lấy thế làm buồn... Phát biểu của anh hoàn toàn đúng, tôi hứa từ đây sẽ không so sánh 70 năm Liên Xô với 200 năm của Mỹ nữa. Nhưng anh cũng không nên phát biểu như vậy nữa chỉ khổ cho anh thôi, xã hội này người ta không chấp nhận lối phát biểu như thế đâu!

Đó là lời nói chân thành duy nhất mà tôi nghe được từ miệng người cộng sản, trong suốt gần 5 năm trời tôi sống với họ ở Việt Nam. Vài ngày sau người cán bộ đó dời đi nơi khác, tôi tiếc đã không hỏi tên họ ông ta. Tuấn lại tiếp tục điều khiển lớp tôi, gây thêm nhiều oan trái cho tôi, và tôi đã quyết tâm đập Tuấn.

Công bình mà nói, ngoài việc chụp mũ và hằn học nhau trong giờ thảo luận, Nguyễn Văn Tuấn cũng chưa có những biểu lộ hay hành vi thù hằn tôi bên ngoài. Kẹt cái là lũ Đoàn viên, cán bộ lớp là bọn 30/04 lập công lấy điểm, chúng hùa nhau trù dập tôi tới tấp, thậm chí, những tội danh của người khác cũng đem vô gán ghép cho tôi nữa... Muốn sống còn tôi phải phản công, mà nhắm vào những người bạn cùng học thì tôi thấy không xứng tầm, nên tôi chọn đập thẳng vào đầu “thầy” chúng!

Chế độ cộng sản gắn liền với cái bao tử. Cơ quan nào cũng kiểm soát liên hoan, ăn mừng dâng quẹt mỡ với nhau, và Sở Giáo Dục cũng sáng trưa chiều tối mừng cán bộ này vô, chia tay cán bộ kia về..., ôi thôi lúc nào cũng ì xèo ăn uống. Khoảng gần Tết Dương Lịch 1976, Viện Đại Học TPHCM chỉ thị cấm không được tổ chức liên hoan tiễn chân giáo viên về Bắc nữa. Nhưng cán bộ lớp Kinh Tế 11 và Kinh Tế 12 phối hợp, chuẩn bị tổ chức liên hoan rất xôm tụ tại giảng đường trường Kinh Thương Minh Đức, có văn nghệ ì xèo tiễn chân giáo viên Nguyễn Văn Tuấn nghỉ phép về thăm nhà. Và tôi cũng đã âm thầm chuẩn bị soạn bài giúp vui văn nghệ để chia vui với lớp trong buổi liên hoan. Đúng ra thì tôi làm công việc của người thợ nấu ăn, tìm kiếm và chọn lọc những câu thơ của nhiều tác giả, rồi thêm mắm thêm muối, tổng hợp lại thành bài “Tổng Biệt Khúc”.

Trước khi lên giúp vui văn nghệ, tôi tuân hành mọi thủ tục của trường. Tôi phúc trình Bí Thư Chi Đoàn kiêm Trưởng Lớp KT 11 tên Sinh (tôi không biết xuất thân của anh, nghe đâu sinh viên Luật cũ), là tôi lên giúp vui ngâm bài thơ “Tổng Biệt Khúc”. Tôi vờ lục lọi tìm kiếm bài thơ trình kiểm duyệt thì anh nói:

- Thôi được rồi, lên đi! (một sơ suất của anh mà tôi đã tận dụng, rằng không ai nghĩ là tôi dám lên phá).

Vừa dậm chân đi lên thì Nguyễn Văn Đông, sinh viên Kinh Thương cũ, ngồi sau lưng ngỏ ý muốn lên giới thiệu tôi. Có thêm người hưởng ứng thì buổi văn nghệ càng thêm vui, dĩ nhiên tôi tránh sang bên mời Đông lên trước. Đông giới thiệu văn hoa lắm, nào là cảm khái cái ơn của giáo viên Nguyễn Văn Tuấn đã hướng dẫn lớp học suốt 2 học kỳ, nhất là đã hy sinh xa gia đình một thời gian dài, nay mới được nghỉ phép về thăm lại cố hương... Một sinh viên tình nguyện lên ngâm bài “Tổng Biệt Khúc” để tặng người đảng viên cộng sản... bla bla

Thật ra Đông không biết gì về bài thơ của tôi. Nhiều khi tôi tự hỏi, nếu biết rõ, liệu Đông có dám lên giới thiệu? Bốn người biết rõ ý định của tôi là Nguyễn Thị (Minh?) Hoàng, Gà Tre Nguyễn Thị Tâm, Nguyễn Hiếu Đức (cả 3 là dân Kinh Thương cũ) và Lê Văn Phụng (sinh viên Cần Thơ cũ), bởi tôi đã đọc cho họ nghe tối hôm trước ở nhà Hoàng.

Lúc lên bục cầm microphone, tôi cảm ơn Đông xong quay xuống đám đông hỏi:

- Tôi nhiều tài lắm, hôm nay anh chị muốn tôi ngâm hay đọc theo thể văn tế?

Gà Tre cò mồi hô khởi xướng, “Văn tế!” Sinh viên ham vui, muốn có không khí lạ nên hưởng ứng reo, “Văn tế! Văn tế!” Và tôi được dịp vừa khóc vừa gào... Ôi thôi khởi nói, sinh viên 2 lớp được dịp bò lăn bò lê cười, xôn xao như bầy ong vỡ tổ. Tôi đọc đến chỗ cất nhấn cười thì Nguyễn Văn Tuấn gục mặt xuống bàn nằm im bất động, cán bộ lớp chạy lại tắt máy phóng thanh, Lê Trung Châu ngồi kế bên thò tay mở lại, cán bộ lại tắt, Lê Trung Châu lại mở... Thấy thế, tôi quay qua nói với Châu, “Khởi cần!” Rồi bỏ microphone xuống, gào thật lớn cho xong bài văn tế:

*Thiên đường lòng lộng
Phật đạo xa xa...
Nhìn cảnh sông sâu sóng vỗ
Gạt nước mắt khóc mà than rằng:
Ôi anh ơi!
Nước thẳm non cao ngàn dâu xanh ngát
Sư sinh tình nghĩa trăm năm chất để lòng son
Bình địa ba đào một phút sa cơ trông mây bạc...
Ôi anh ơi!
Nhớ anh xưa thật người đạo đức
Vi thương các chị em mà cất nhấn marier
Tưởng anh nay bản tính cương trường,
... rộng lòng khuyên điểm!
Ai ngờ đâu:
Thuyền đạo đức lênh đênh không bến lái
Khách thập phương hăng hái bước lên bờ
Bóng trên đầu nổi đám mây đưa
Sóng mặt nước dầm cơn gió quạt
... (Còn một đoạn nhưng quên)
Thôi thôi anh lên đường siêu thoát
Nhớ lời tôi những bước đường sau
Nắng Saigon mình tôi dạo mát
Tà áo Teteron thay những hàng cây!*

Vừa lúc bảo vệ nhào lên cầu thang định cặp cổ lôi tôi xuống. Đức và Phụng đều là Đoàn viên, cả hai lấp ló ngoài cửa chính phòng chuyện bắt trặc từ đầu, thấy tôi đọc đã xong nên giả vờ nhào vào kéo tôi xuống trước, Phụng nhanh tay nhét bài thơ của tôi vào túi để không lọt vào tay cán bộ lớp. Bản thân Nguyễn Văn Tuấn kêu gọi cán bộ lớp bỏ qua nhưng họ không chịu, nhất quyết đưa tôi ra hội đồng kỷ luật nhà trường, họ đề xuất tội danh “hướng vọng chế độ cũ, trù ẻo người đảng viên cộng sản”, báo cáo tôi thuộc loại bất trị, đề nghị đuổi học... Trường Đại Học Kinh Tế không kham, chuyển hồ sơ qua Viện Đại Học TPHCM, với đề nghị cho tôi đi cải tạo lao động dài hạn. Tội danh lớn lắm làm tiếng tăm tôi vang lừng, một số bạn cũ ngần ngại không dám nhìn mặt tôi, sợ tôi chào hỏi trong khuôn viên trường gây hệ lụy... Lê Trung Châu và Nguyễn Văn Đông bị làm tự kiểm về tội danh gì thì tôi không rõ, học kỳ sau họ chuyển qua lớp khác nên tôi không gặp, chỉ nghe nói hai anh đều lấy đó làm vui chứ không oán giận gì tôi hết.

Biết lâm nguy, tôi quay qua cầu cứu người thầy cũ, Giáo Sư Huỳnh Văn Tông, thầy nói phải tìm cách biến thành đấu tranh chống thoái hóa. Thời gian này, Giáo Sư Tông chơi thân với nhóm miền Nam bị thất sủng, thầy đem kể cho nhà văn Vũ Hạnh và Sơn Nam nghe để tìm cách cứu tôi. Nhà văn Vũ Hạnh bảo thầy:

- Anh viết bài kể những thoái hóa của người giáo viên gửi đăng báo Tin Sáng và Saigon Giải Phóng, nó không đăng đâu nhưng sẽ chuyển bài qua lãnh đạo Thành. Đồng thời viết thư kể rõ sự tình với Viện Đại Học Thành Phố. Điều cần nhất là thằng Trung phải có bằng chứng cụ thể.

Nhà văn Sơn Nam nói thầy tôi lo viết thư cho Viện Đại Học, chuyện đăng báo để đó ông lo.

Những sinh viên đã dẫn dắt Nguyễn Văn Tuấn đi uống bia ôm bia bốc để xin điểm đầu đại gì ra làm chứng cho tôi. Nhưng không sao, việc Nguyễn Văn Tuấn cho điểm bài kiểm của sinh viên thế nào thì trường sẽ lục bài tìm xem lại. Chuyện bất ngờ là Lê Văn Phụng tí tê sao đó mà Ngọc (sinh viên Cần Thơ cũ) bằng lòng trao bức thư Nguyễn Văn Tuấn tán tỉnh cô cho tôi. Bức thư này đã cứu tôi thoát nạn! Tôi chỉ là bạn sơ giao trong lớp, gặp thì chào thôi mà Ngọc sẵn sàng giúp, khiến tôi khắc cốt ghi lòng mang ơn Ngọc vô cùng. Mỗi khi nhớ đến chuyện này, tôi lại mừng tượng ra khuôn mặt cô gái Nam bộ vui vẻ tươi cười, da trắng, mũi cao, mắt phượng mày ngài, tóc xõa ngang vai, tung tăng trong chiếc quần lãnh đen và chiếc áo bà ba bông trắng.

Kết quả ra ngoài sự tưởng tượng của mọi người: (1) Tôi không bị ra hội đồng kỷ luật, chỉ phải làm tự kiểm tội “phát biểu linh tinh” nộp lên trường. (2) Học kỳ tới sẽ có Phó Bí Thư Đoàn Trường trực tiếp theo dõi, giáo dục tôi. (3) Viện Đại Học TP đánh giá Nguyễn Văn Tuấn là “đảng viên thoái hóa”, buộc Nguyễn Văn Tuấn về trình diện Bộ Giáo Dục để xử lý, với đề nghị trục xuất ra khỏi đảng. Phụng kể, hôm cán bộ lớp tiến Nguyễn Văn Tuấn ra phi trường, Nguyễn Văn Tuấn đã khóc kể rằng,

- Trước khi vào Nam, tôi đã bị tuyên truyền rằng sinh viên miền Nam đòi trụ, chỉ lo ăn chơi hút sách chứ chẳng học hành gì..., nên tôi coi thường mới ra nông nổi...”

Phụng kêu tôi căn cứ vào những lời này để đập hấn thêm cho tới bến. Tôi nói:

- Thế đủ rồi! Không đánh người ngã ngựa!

Học kỳ 3 học môn Kinh Tế Chính Trị Mác-Lênin, Võ Văn Thương, Phó Bí Thư Đoàn Trường, dân Quảng Đà, không biết trước kia học trường nào, được điều động vào tổ 3, lớp KT11 để trực tiếp theo dõi và giáo dục tôi. Chẳng hiểu sao Thương làm tôi là Tổ Phó Thái Văn Trọng (chắc tại tôi ăn mặc lè phè ra dáng cán bộ?) Thương kéo tôi vô phòng làm việc riêng suốt ngày đầu học kỳ 3, để tìm hiểu về “tên phản động Phạm Khắc Trung” (lời của Thương lúc đó), và đề ra phương hướng xử lý. Tôi rất thích trò chơi này, tôi đã từng chơi xuất sắc hồi mới vào học bên Kỹ Thuật Minh Đức. Lần này tôi đóng vai Thái Văn Trọng thật giỏi, khai thác ngược lại Thương, và biết được nhiều tin tức mới lạ liên quan đến bản thân mình. Đến trưa ngày hôm sau Thương mới vỡ lẽ ra anh làm thì “ván đã đóng thuyền, thuyền đã ra cửa bể”, anh nhìn tôi không biết nói năng gì, chỉ mím môi lắc đầu miết. Được cái Thương không phải hạng người xấu bụng, chuyên làm chuyện thất đức như phần lớn những người cộng sản khác, anh nhận ra tôi bị báo cáo oan rất nhiều, chẳng hạn tội danh “ca vọng cổ phản động” là điều cực kỳ vô lý bởi tôi là dân Bắc kỳ, nghe hát vọng cổ còn không thích, huống gì ca... Dàn đàn Thương tỏ ra gần gũi với tôi, anh thường lắc đầu, “mím cười những lúc thấy tôi (giỡn) vui” (thơ TTKH).

Vi nhiệm vụ, Thương phải ngồi gần tôi suốt học kỳ. Anh rất kỹ, anh ghi note bằng viết chì, tối về anh mới ghi lại bằng viết mực cho đẹp. Lúc nào tôi cũng thủ sẵn cục gôm lớn trong túi quần, hễ anh sơ hở là tôi gôm bỏ note của anh đi. Thương còn là cán bộ thường trực trong Đại học xá. Nghe bạn bè kể lại, cũng vì cái thông báo quái ác “ra vô phải báo cáo cán bộ” của Đại học xá, lũ sinh viên thay phiên nhau quần Thương suốt đêm. Hết người này đánh thức Thương dậy báo cáo “Tôi đi đáí”, người khác đánh thức Thương dậy báo cáo “Tôi đi cầu”, có người chỉ đánh thức Thương dậy để than van “Đói quá không ngủ được!”... Đó là tôi viết kể cho lịch sự thôi, chứ sinh viên họ ăn nói sỗ sàng lắm, “nhất quỷ, nhì ma, thứ ba học trò” mà! Sáng nào vô lớp Thương cũng ngủ gà ngủ gật, làm mấy người học chung lớp có chuyện để cười, hết người này tới người khác kêu Thương dậy hỏi,

- Bộ khuya ngủ không đụ sao cha nội?

Cuối học kỳ Thương bị mất cấp quyền vở ghi chép thường ngày, anh hy vọng tôi giấu nên theo xin lại. Tình thực thì chính anh cũng biết, mấy sinh viên trong Đại học xá đã lấy và liệng vô thùng rác mất rồi. Những học kỳ sau tôi và anh không còn học chung nữa, nghe đâu điểm Kinh Tế Chính Trị Mác-Lênin của anh rất thấp. Kể cũng tội!

Phạm Khắc Trung